

*“Дінмұхамед Ахметұлы
Қонаевтің
Қазақстанның
дамуына қосқан үлесі”*

Дінмұхамед (Димаш)

Ахметұлы Қонаев

(1912—1993) — аса көрнекті
мемлекет және қоғам қайраткері,
үш мәрте Социалистік еңбек ері,

Қазақ КСР Ғылым
академиясының академигі,
техника ғылымдарының
докторы.

Марапаттары

Үш мәрте Социалистік Еңбек
Ері (1972, 1976, 1982)

8 Ленин ордені
Еңбек Қызыл Ту ордені
Медальдар

Өмірбаяны

1912 жылы 12 қаңтарда Верный (қазіргі Алматы) қаласында, қызметкердің отбасында өмірге келген.

Әкесі Меңліахмет Жұмабайұлы 1886 жылы туған. Алматы облысында ауылшаруашылық, сауда мекемелерінде жұмыскер болып істеген. Қазақ, орыс тілдерінде жаза, оқи білетін сауатты болған. Анасы, Зәуре Баирқызы (1888 жылы Шелек ауданында (қазіргі Алматы облысы) туған) үй шаруасында бала тәрбиесімен айналысқан.

1930 жылы – Алматыдағы №14 орта мектепті бітіргеннен кейін, 1931-1936 жылдары - Қазақстан Өлкелік комсомол комитеті Дінмұхамед Қонаевты Мәскеудің Түсті металл институтына оқуға жібереді.

Еңбек жолдары

1936 жылы - Институтты ойдағыдай бітіріп, тау-кен инженері мамандығын алған Д. Қонаев 1937-1939 жылдары Балқаш мыс қорыту комбинатының Қоңырат руднигіне жұмысқа орналасып, онда бұрғылау станогінің машинисі, цех бастығы, рудниктің бас инженері және оның директоры болды.

1939 жылы - Екінші дүниежүзілік соғысының қиын күндерінде тылдағы жұмысты ұйымдастыруда іскерлігімен көзге түсіп, “Алтайполиметалл” комбинаты бас инженерінің орынбасары, Риддер руднигінің және КСРО қорғасын-мырыш өнеркәсібінің ең ірі кәсіпорындарының бірі – Лениногор кен басқармасының директоры қызметтерін атқарды.

1939 жылы – КОКП мүшелігіне қабылданды.

1942-1952 жылдары - Қазақ КСР Министрлер Кеңесінің төрағасының орынбасары болып қызмет етті. Осында жүргенде Қазақстан ғалымдары оған зор сенім көрсетіп, оны Қазақ КСР Ғылым Академиясының академигі және оның президенті етіп сайлайды. Тау-кен ісі саласының ірі ғалымы Д. Қонаев республика ғылымының дамуы жолында зор еңбек сіңірді. Ғылыми-ұйымдық жұмыстарды жақсарту, ғылыми зерттеулердің негізгі салаларын білікті кадрлармен нығайту шаралары оның басшылығымен жүзеге асырылды.

1955-1960 жылдары - Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің төрағасы болды.

1960-1986 жылдары – Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің Бірінші хатшысы қызметін атқарды.

Игі істері мен жетістіктері

Бірнеше мәрте КСРО Жоғары
Кеңесінің депутаты
болып сайланды.
КОКП-ның ХІХ-
съезінен бастап,
кейінгі съездерінің
бәріне делегат болды.
Парламент және
партия делегациясын
басқарып, әлденеше
рет шетелдерде
болып қайтты.

1956 жылдан бастап СОКП-ның Орталық Комитетінің мүшесі. Партияның XXIII-съезінде ол КОКП-ның Орталық Комитетінің Саяси Бюросының мүшелігіне кандидат, ал XXIV-съезде мүше болып сайланды. КСРО Жоғарғы Кеңесі Төралқасының және Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының мүшесі болды.

Дінмұхамед Ахметұлы ел басқарған жылдары кең байтақ қазақ жерінде 68 жұмысшылар кентімен 43 қала пайда болды. Оның ішінде, өнеркәсіп орталығы болып саналған Рудный, Екібастұз, Шевченко (қазіргі Ақтау), Никольский, Степногорск, Теміртау, Жаңатас, Кентау, Арқалық қалалары салынды.

Ауыл шаруашылығы қарқынды дамып, тың және тыңайған жерлер игерілді. Кеңшарлар мен ұжымшарлар салынды. Мал саны көбейіп, ауыл шаруашылығының өнімдері жыл сайын артып отырды.

Дінмұхамед Ахметұлы арқасында Қазақстанның өнеркәсіп, оның ішінде түрлі-түсті металлургия саласы жоғары деңгейде дамыды. Бүкілодақтық көлем бойынша мыстың үштен бір бөлігі, қорғасынның 70%-ынан астамы, мырыштың 40%-ынан астамы қазақ жерінде өндірілді. Өскемен қорғасын-мырыш және титан-магний комбинаттары, Соколов-Сарыбай мен Лисаков кен-байыту комбинаттары, Жезқазған мен Балқаш таукен-металлургия комбинаттары, Ермаков пен Ақтөбе ферроқорытпа зауыттары іске қосылып, Ақтөбе қаласындағы шығарылған хром кенінің көлемі артты. Д.А.Қонаев металл өңдеу және көлік жасау салаларында өндіріс тиімділігін арттырып, Өскемен, Орал, Қарағанды, Петропавл, Шымкент, Алматы қалаларында көлік жасау зауыттары құрылды.

Жиыrmасыншы ғасырда біз шын мәніндегі «Ұлы» деген атауға лайық жандармен қатар өмір сүру бақытын бастан кешіппіз. Солардың ішінен өз басым Қонаев есімін еш күмәнсіз ауызға алар едім.

Үлкен мәдениеттің, терең білімнің иесі (ол Бірінші хатшы болмас бұрын ғылым докторы және академик атағын алған еді. Димаи Ахметұлы творчество адамдарын қадірлейтін және өзі де оларға аса қадірлі болатын. «Қонаев дәуірінен» бұдан да, кейін де бірде-бір артист, суретші, жазушы, архитектор өзінің халыққа қаншалықты қажеттілігін, өз базасының қадір-қасиетін сезінген емес. Бірде-бір творчество адамы мұқтаждық көрген емес. Қазақ тіліндегі, басқа да тілдегі әдебиеттер көп миллиондаған тиражбен басылып шығатын. Барлық облыстарда театрлар ашылды. Орта Азиядағы ең үлкен жаңа киностудия салынды, жаңа кітапханалар, көрме залдары, суретшілер үшін шеберханалар салынды. Көркем өнер саласында қаншама ғажайып таланттар шықты!

Олжас Сүлейменов,
Қазақстанның халық жазушысы

Дінмұхамед Ахметұлы Қонаев
Республика партия ұйымын басқарған
ширек ғасырға жуық ішінде өзінің үлкен
мәдениеттілігімен, иманжүзді
ізеттілігімен танылып, халық дәстүрін
жақсы білетін, тағылымы терең, ой-өресі
биік жан екенін көрсетті. Кейін
мемлекет ісінен қол үзген кезде де ол
білімдар білікті жан ретінде елде жүріп
жатқан реформа бағыттарын, қоғамды
демократияландыру қажет екенін терең
түсініп, қолдай білді.

Дінмұхамед Ахметұлы Қонаев 1993
жылғы тамыздың 22-сінде, 82-жасқа
қараған шағында кенеттен қайтыс
болды.

«Бүгінгі күн – кешегі күннің шәкірті»

Д.А. Қонаев

Пайдаланылған әдебиеттер

1. “ЕЛУ ЖЫЛ ЕЛ АҒАСЫ” Дінмұхамед Ахметұлы Қонаев туралы естеліктер – Алматы: “Кітап” баспасы/С.Әбдірайымұлы
2. “Со встреч с Д.А. Кунаевым” – Алматы: “Кітап” баспасы/Толмачев Г./1997 ж.
3. Аңыз адам – 2011 ж.
4. Фотосуреттер Горяйников А. еңбектерінен және ғаламтор кеңістігінен алынды

Құрастырған: Ерейментау аудандық
кітапханасының әдістемелік-
библиографиялық бөлімі
gucbs@mail.ru

